

## MEET THE ARTIST

Ontmoet Anne Teresa De Keersmaeker om 21.00 uur in de Rosmalen Gerechtsdeurwaardersfoyer bij de nabespreking o.l.v. Jack Timmermans en stel haar uw vragen. De aanvangstijd van de nabespreking is onder voorbehoud. Dit is afhankelijk van de eindtijd van de voorstelling.

## INTERNATIONALE NAZIT

Na afloop van iedere voorstelling uit de Internationale Selectie is er een nazit in FRONT. Het Chassé Theater gaat rond met amuses en heeft speciaal voor de gelegenheid mooie speciaalwijnen in huis gehaald.

## UITGEBREID

## ANNE TERESA DE KEERSMAEKER PROGRAMMA IN CHASSÉ CINEMA

Op vrijdag 1, zaterdag 2, zondag 3 en vrijdag 8 oktober is er in Chassé Cinema een uitgebreid programma te zien met dansfilms en documentaires met, van of over De Keersmaeker. *Fase, four movements to the music of Steve Reich* is de verfilming van De Keersmaekers gelijknamige voorstelling uit 1982. In het combinatieprogramma *Dance Notes (Corps Accords) & Rosas Shorts* zijn documentaires en dansfilms over, van en met De Keersmaeker te zien. *Keuze van Anne Teresa De Keersmaeker* bevat een speciale selectie van films die verbonden zijn met en invloed hebben op het artistieke en persoonlijke leven van Anne Teresa De Keersmaeker.

*Fase, four movements to the music of Steve Reich*  
vr 1 okt—14.30—Chassé Cinema—€ 6

*Dance Notes (Corps Accords) & Rosas Shorts*  
za 2 okt—14.30—Chassé Cinema—€ 7,50

*Keuze van Anne Teresa De Keersmaeker*  
zo 3 okt—16.00—Chassé Cinema—€ 7,50

*Dance Notes (Corps Accords) & Rosas Shorts*  
vr 8 okt—14.30—Chassé Cinema—€ 7,50

## DANSWEEK 2010 BREDANANST!

De voorstelling *3Abschied* en het uitgebreide Anne Teresa De Keersmaeker filmprogramma in Chassé Cinema vormen hét hoogtepunt van *Dansweek 2010 – Breda Danst!* dat van vrijdag 1 tot en met zondag 10 oktober plaatsvindt. Kijk voor het complete programma op [www.uitinbreda.nl](http://www.uitinbreda.nl).

## INTERNATIONALE SELECTIE

*3Abschied* maakt onderdeel uit van de Internationale Selectie van het Chassé Theater, een serie buitenlandse voorstellingen van 's werelds meest toonaangevende podiumkunstenaars, geselecteerd op de belangrijkste internationale podia en festivals. Als één van de grootste en best geoutilleerde theateraccommodaties van ons land, beschouwt het Chassé Theater het reeds jaren als zijn taak hoogwaardige internationale programmering te ontwikkelen. Zo presenteerde het theater eerder onder meer The Merce Cunningham Dance Company, Romeo Castellucci, The Trisha Brown Dance Company en Schaubühne Berlin.

### 2010/2011 NOG TE ZIEN

**POLITICAL MOTHER** HOFESH SHECHTER COMPANY  
do 9 dec, 20.00 - exclusief voor Nederland

**ORIENT - OCCIDENT** HESPERION XXI / JORDI SAVALL  
zo 20 feb, 15.00 - exclusief voor Nederland

**LEVÉE DES CONFLITS** MUSÉE DE LA DANSE/BORIS CHARMATZ  
za 11 jun, 20.30 - exclusief voor Nederland

**K, A SOCIETY** A TWO DOGS COMPANY/KRIS VERDONCK  
do 23 t/m zo 26 jun, 14.30, 17.30, 20.30 & 23.30

## CHASSÉ CULTUURFONDS

Het Chassé Theater vervult een vooraanstaande rol in de Nederlandse theaterwereld en bezit met internationale topvoorstellingen een onderscheidende positie. Wij willen graag deze positie als vooraanstaand podium behouden, en hebben daar uw hulp voor nodig. Hoe meer u schenkt, hoe meer leuke extra's u van ons ontvangt.

Wilt u de Internationale Selectie ondersteunen? Meldt u dan aan bij het Chassé Cultuurfonds. Dat kan al vanaf € 4 per maand. Meer informatie vindt u op [www.chasse.nl](http://www.chasse.nl) en in ons seizoenboek 2010/2011 op pagina 44.  
[www.chasse.nl](mailto:www.chasse.nl) - [directie@chasse.nl](mailto:directie@chasse.nl) - (076) 530 31 01

**2018BRABANT**  
SAMENCULTURELE HOOFDSTAD

De Internationale Selectie van het Chassé Theater wordt mede mogelijk gemaakt door het Chassé Cultuurfonds en de Provincie Noord-Brabant, in het kader van BrabantStad - CultureleHoofdstad 2018.



# ANNE TERESA DE KEERSMAEKER, JÉRÔME BEL, ICTUS 3ABSCHIED

Chassé Theater  
zo 3 okt—Finntaxzaal

Wie denkt aan dans uit België, denkt aan Anne Teresa De Keersmaeker, dé ambassadrice van de hedendaagse dans, die met haar bewegingstaal een nieuw tijdperk inluidde, zowel in thuisland België, als daarbuiten. Vele vernieuwende en prachtige stukken bracht ze, verschillende internationale prijzen heeft ze op haar naam staan en haar dansopleiding P.A.R.T.S. geldt als een begrip. In het Chassé Theater is nu een van haar meest recente voorstellingen te zien, die ze samen met Jérôme Bel maakte en waar de choreografe zelf in danst.

concept: Anne Teresa De Keersmaeker, Jérôme Bel  
muziek: *Der Abschied* uit *Das Lied von der Erde* Gustav Mahler  
bewerking muziek: Arnold Schönberg  
muzikale leiding: Georges-Elie Octors  
dans: Anne Teresa De Keersmaeker  
mezzo: Ursula Hesse von den Steinen  
piano: Jean-Luc Fafchamps

Ictus  
viool I: George Van Dam  
viool II: Igor Semenoff  
altviool: Jeroen Robbrecht  
cello: Geert De Bièvre  
contrabas: Géry Cambier  
fluit: Chryssi Dimitriou  
hobo: Kristien Ceuppens  
klarinet: Dirk Descheemaeker  
fagot: Dirk Noyen  
hoorn: Kristina Mascher-Turner  
pauken en slagwerk: Tom De Cock  
harmonium en celesta: Nico Declerck

assistent: Anne Van Aerschot  
stagiaire: Maxime Kurvers  
productie management: Johan Penson geassisteerd door Tom Van Aken  
techniek: Davy Deschepper

productie: Rosas  
coproductie: De Munt (Brussel), Opéra de Lille, Sadler's Wells (London), Theater an der Wien, Théâtre de la Ville avec le Festival d'Automne à Paris, Hellerau European Center for the Arts Dresden.  
in samenwerking met: Ictus & R.B. Jérôme Bel

met dank aan: Lucy Grauman (zang), David Hernandez (dans), Eugénie De Mey, Anne-Catherine Kunz, Rita Poelvoorde, Herman Sorgeloos, Christophe Wavelet, Piano's Maene

Tot stand gekomen met steun van de Vlaamse overheid.

## ANNE TERESA DE KEERSMAEKER

Na haar studies aan de dansschool MUDRA en aan de New Yorkse Tisch School of the Arts, creëert Anne Teresa De Keersmaeker haar eerste choreografie, *Asch*, in 1980. In 1982 gaat *Fase, four movements to the music of Steve Reich*, een van de meest invloedrijke choreografieën van zijn tijd, in première. In 1983 richt De Keersmaeker gelijktijdig met de creatie van *Rosas danst Rosas* haar gezelschap Rosas op. In haar werk staat de relatie tussen muziek en dans centraal. Ze werkte met componisten uit verschillende muziekperiodes. Tijdens de residentie van Rosas in de Munt (1992-2007) regisseerde De Keersmaeker verschillende opera’s. Ook de relatie tussen dans en tekst loopt als een rode draad door haar werk. In recente producties zijn samenwerkingen met beeldend kunstenaars kenmerkend. In 1995 richtte ze samen met de Munt de dansschool P.A.R.T.S. op.

## JÉRÔME BEL

Jérôme Bel woont in Parijs en is internationaal aan het werk. Zijn eerste stuk, *nom donné par l’auteur* (1994), is een choreografie voor voorwerpen. *Jérôme Bel* (1995) is gebaseerd op de volledige naaktheid van de vertolkers. *Shirtologie* (1997) brengt een danser met tientallen T-shirts op het toneel. *Le dernier spectacle* (1998) probeert een ontologie van de podiumkunsten op te stellen. *Xavier Le Roy* (2000) was een concept van Bel, maar werd volledig gerealiseerd door Xavier Le Roy. *The show must go on* (2001) verenigde 20 vertolkers, 19 popsongs en één dj. In 2004 was er *Véronique Doisneau*, over het werk van Doisneau, een danseres uit het corps de ballet van de Opéra de Paris. *Isabel Torres* (2005) vormt hiervan de Braziliaanse versie. *Pichet Klunchun & myself* (2005) werd bedacht in Bangkok met de traditioneel Thaise danser Klunchun. In 2009 werd *Lutz Förster* gecreëerd over het werk van Förster als dansers bij Pina Bausch, de José Limon Company en Bob Wilson, alsook *Cédric Andrieux*, over diens werk als danser bij Merce Cunningham en nadien in de Opéra de Lyon.

## GEORGES-ELIE OCTORS

Georges-Elie Octors is orkestdirigent en percussionist. Hij was gedurende 25 jaar muziekdirecteur van Musiques Nouvelles, het ensemble dat indertijd werd opgericht door Henri Pousseur. Hij dirigeerde tal van symfonische formaties, kamerorkesten en ensembles voor hedendaagse muziek. Georges-Elie Octors doceert Analyse van Hedendaagse muziek aan het Conservatorium van Luik, kamermuziek aan de Muziekhogeschool van Barcelona en een Muziekcursus voor dansers bij P.A.R.T.S./Rosas. Hij nam de muzikale leiding op zich van tal van wereldcreaties van componisten als Aperghis, Boesmans, Harvey, Francesconi, De Mey, Pousseur, Saariaho... Hij dirigeerde meerdere opera’s, onder meer voor het Festival d’Aix-en-Provence, en was recent te gast in de Accademia van de Scala te Milaan. Van bij de oprichting in 1994 is hij muziekdirecteur van het Ictus Ensemble.

## JEAN-LUC FAFCHAMPS

Jean-Luc Fafchamps is pianist en componist.Hij studeerde aan het Conservatorium van Bergen en de Universiteit van Leuven. Voor het label Sub Rosa maakte hij opnames van werk van Bowles, Liszt, Feldman, Dallapiccola, Duchamp, Scelsi en Berio. Als componist begon hij zijn carrière bij theater- en dansgezelschappen (Théâtre Impopulaire, Compagnie Bonté-Mossoux). Zijn werk werd geprezen door de Tribune des Jeunes Compositeurs van de Unesco (Attrition, voor strijkoctet), leverde hem de Octave des Musiques Classiques 2006 op en werd uitgevoerd op festivals als Ars Musica (Brussel), Présences (Parijs), Musique-Action (Nancy), Why Note (Dijon), in Warschau, Vilnius, Boedapest... Bij Sub Rosa verschenen ook twee overzichtscd’s van zijn werken, en in 2008 verscheen bij Fuga Libera de cd *Lignes* met recente composities voor kleine ensembles. Jean-Luc Fafchamps onderwijst muzikanalyse en compositie aan het Conservatorium van Bergen. Hij is van bij de oprichting in 1994 pianist van het Ictus Ensemble.

## URSULA HESSE VON DEN STEINEN

Mezzosopraan Ursula Hesse von den Steinen is een veelgevraagde concert- en operazangeres. Vorig seizoen zong ze Marie/Wozzeck in Tokio en Orlofsky/*Die Fledermaus* en Carmen in de Weense Volksoper. In de Bayerische Staatsoper in München maakte ze haar debuut als Lucy in de nieuwe opera van Peter Eötvös, *Die Tragödie des Teufels*. Daarna zong ze Eboli/*Don Carlo* in Keulen. Ze trad ook op in grote concertzalen in Moskou, Baden-Baden, Berlijn en Amsterdam. Eerder debuteerde ze op het Glyndebourne Festival als Orlofsky/*Die Fledermaus* en was ze te zien als Marie/Wozzeck in de Opera van Rijsel, als Componist/*Ariadne auf Naxos* in Tel Aviv en als Eboli/*Don Carlo*, Fricka/*Das Rheingold* en een Walküre in Nürnberg. In Keulen bracht ze een bejubelde Dalilah. Ze werkte samen met talrijke dirigenten, waaronder Abbado, Blomstedt, Bychkov, Chailly, Gielen, Haenchen, Inbal, Janowski, Pappano, Sinopoli en Steinberg, en met regisseurs zoals Audi, Decker, Ursel en Karl-Ernst Herrmann, Homoki, Joel, Lawless en Pelly. Naast haar operacarrière geeft ze geregeld concerten met orkesten zoals Concerto Köln, de Berliner Philharmoniker, RAI Torino, het Berliner Konzert-hausorchester en de Sächsische Staatskapelle Dresden.

## ICTUS

Ictus is een ensemble voor hedendaagse muziek dat sinds 1994 is gevestigd in de gebouwen van Rosas in Brussel. Het ensemble richt zich op de muziek van na 1950 en bestrijkt een zeer breed stilistisch spectrum – van Aperghis tot Reich, van Murail tot Waits. Behalve thematische concerten (bijvoorbeeld rond ‘de gelaagde tijd’, ‘ironie’ of ‘muziek en film’) verzorgt Ictus portretconcerten (van onder anderen Jonathan Harvey, Fausto Romitelli, Toshio Hosokawa) en geënceneerde producties als opera’s, video en dansproducties. Vaak maakt het ensemble gebruik van elektronica. Ictus heeft op de podia gestaan van verschillende grote zalen en gerenommeerde festivals in Europa en de Verenigde Staten.

## CHOREOGRAFIE

‘Als zingen uit het diepste innerlijk van het lichaam komt, kan de dans een soort neerslag ervan zijn. Bij het dansen van dit derde en laatste Abschied beeld ik mij in dat ik dat alles aan een kind vertel.’ (Uit: interview met Christophe Wavelet)

Nooit eerder gebruikte ze romantische muziek in haar werk, maar voor deze productie wendt Anne Teresa De Keersmaeker zich tot de laat-Romantische Mahler. *3Abschied* werd gemaakt op *Das Lied von der Erde-Der Abschied*, muziek die zich moeilijk leent voor dans en zelden in dans gebruikt wordt. De Keersmaeker ziet *Das Lied von der Erde*, dat zowel een symfonie als een lied is, als een overrompelende golf van expressies. Om tot de kern van de muziek te komen, wordt de muziek van verschillende kanten bekeken en wordt er weerstand aan geboden. Belangrijk in *3Abschied* is dat Anne Teresa De Keersmaeker de zoektocht naar hoe ze zich tot de muziek kan verhouden wil laten zien. Voor deze productie, waarvoor het idee al geruime tijd aanwezig was bij de choreografe, vroeg De Keersmaeker Jérôme Bel er aan mee te werken. Hoewel de choreografen erg verschillend van elkaar zijn, verliep de samenwerking goed. Bel zegt hierover: “Het is een voortdurende dialoog vanuit onze sterk verschillende posities, keuzes en praktijken als artiest. Wat mij buitengewoon verbaasde is dat we uiteindelijk altijd tot dezelfde oplossing kwamen. Mijn vertrekpunt is vanuit de (post)structuralistische filosofie van mensen als Roland Barthes. Anne Teresa vertrekt vanuit het oosterse denken, zoals het taoïsme.”<sup>1</sup>

In *3Abschied* en *Das Lied von der Erde-Der Abschied* van Mahler is het aanvaarden en het overstijgen van de dood een centraal thema, dat Bel en De Keersmaeker naar het nu hebben proberen te halen, door een persoonlijke zoektocht naar de betekenis van het einde te laten zien. Op de vraag of de voorstelling ook een afscheid is van Anne Teresa De Keersmaeker antwoordt ze: “Ik weet niet wat ik daar op moet antwoorden. Het leven is één groot afscheid. Ik hoop dat dit niet mijn laatste dans is. Ik ben trouwens alweer met andere stukken bezig. Maar door dit stuk kom je haast automatisch terecht bij vragen over het begin en het einde van het leven, van het werk. Ik zit ook wel met een gevoel van verlies, na het overlijden van bijvoorbeeld Pina Bausch. Ze was iemand die veel nadacht over de aard van dans.” (Uit: interview met Koen van Boxem in *De Tijd* 16-02-2010)

## MUZIEK

*Das Lied von der Erde*, van Gustav Mahler, is zowel een symfonie als een cyclus van zes liederen, waarvan *Der Abschied* de laatste is en bijna de helft van de cyclus beslaat. Het stuk is geïnspireerd op Chinese gedichten en werd geschreven in 1908-09. Toen Mahler het stuk schreef was hij al in de wetenschap dat hij stervende was aan een hartziekte en hij heeft dan ook nooit de uitvoering van het stuk in 1911, tevens zijn sterftejaar, kunnen horen. In 1921 bewerkte Schönberg het stuk tot een versie voor een veel kleiner ensemble, namelijk 13 orkestleden. Kenmerkend voor het werk van de laat-Romantische Mahler, is de manier waarop hij instrumentale muziek laat samenkomen met zang. Zijn symfonieën zijn vaak groots van structuur en worden veelal door een voltallig orkest ten gehore gebracht. De thema’s die in *Das Lied von der Erde* aan de orde komen, hebben te maken met het leven en de dood, het leed van de mens en de schoonheid van de natuur.

## BRONNEN

Rosas [www.rosas.be](http://www.rosas.be)

Jérôme Bel [www.jeromebel.fr](http://www.jeromebel.fr)

Première programma van Schouwburg De Munt.

*Mahlers werk is een overrompelende golf van expressies*, Pieter T’Jonck in De Morgen,13-02-2010.

*Het leven is een groot afscheid*, Koen van Boxem in De Tijd, 16-02-2010.

*Hedendaagse dans in Nederland en Vlaanderen*, I. Lanz en K. Verstockt, 2003.

door Bianca Nieuwboer

<sup>1</sup> Poststructuralisme is een filosofische stroming ontstaan in de jaren ‘60 van de vorige eeuw waarin ideeën over taal, structuur en betekenis centraal staan. Belangrijke vertegenwoordigers van de stroming zijn Roland Barthes, Jacques Derrida, Gilles Deleuze en Francois Lyotard.